

3,200 Yıllık bir Arkeolojik Gizemin Sırrı Çözülüyor

Arkeologlar yaklaşık iki yüz yıldır, Hitit Kaya Tapınağı Yazılıkaya için makul bir açıklama arıyorlar. Taş ustaları 3.200 yıl önce, tapınak alanındaki kireçtaşı kayalarına tanrıların, hayvanların ve mitolojik varlıkların doksandan fazla rölyefini ustalıkla oyduklar. Uluslararası bir araştırma ekibi şimdi ilk kez tüm figürler için kapsamlı ve tutarlı bir yorum sunuyor. Buna göre, tapınağın iki odasındaki rölyefler evreni sembolize etmektedir: yeraltı dünyası, yeryüzü ve gökyüzü, ayrıca mevsimlerin tekrarlayan döngüleri, ayın evreleri, gece ve gündüz.

Zürih, İsviçre, 16 Haziran 2021 – Hitit Kaya Tapınağı Yazılıkaya UNESCO kültür mirası alanıdır ve aynı zamanda arkeolojinin en büyük bulmacalarından biridir. Tapınak, Hitit başkentlerinden Hattuşa'nın 2 km kuzeydoğusundadır. MÖ 13. yüzyılda, çoğu tanrı olmak üzere, doksandan fazla figür Yazılıkaya'nın iki doğal kaya odasındaki duvarlara oyulmuş ve odaların önüne bir tapınak yapılmıştır. Bilim adamları tapınağın Hitit krallığı döneminde (y. MÖ 1650-1190) önemli bir ibadet yeri olarak hizmet verdiğini kabul etmektedirler.

Yazılıkaya'daki Hitit tanrılarının rölyefleri katı bir hiyerarşik düzene bağlıdır ve büyük kral IV. Tudhaliya'nın bir tasviri ile karşı karşıyadırlar. Bununla birlikte, tanrı alayının ne anlama geldiği, tapınak neredeyse iki yüz yıl önce akademisyenlerce ilk kez görüldüğünden beri bir muamma olmuştur. 1994-2005 yılları arasında Hattuşa'daki kazılara başkanlık eden prehistoryen Juergen Seeher, 2011'de Yazılıkaya hakkındaki son monografisinde şunları yazmıştı: “Kaya tapınağının gerçekte hangi işlevi yerine getirdiği bugün hâlâ açık değil.”

Şimdi ilk kez, İsviçreli, ABD'li ve Türk tarihçi ve gökbilimcilerden oluşan bir ekip, tapınaktaki tüm figürleri kucaklayan ve figürlerin her birine makul bir işlev atayan bir açıklama sunuyor. Bilimsel makale bugün hakemli *Journal of Skyscape Archaeology* dergisinde yayınlandı ve ücretsiz olarak temin edilebilir. Bilim insanlarına göre, kutsal alan Hititlerin hayal ettiği şekliyle kozmik düzenin sembolik bir temsili olabilir. Sanatsal kabartmalar bir yandan kozmosun durağan kademelerini - yeraltı dünyası, yeryüzü, gökyüzü ve yukarıdaki ulu tanrılar - diğer yandan yenilenme ve yeniden doğuşun döngüsel süreçlerini temsil etmektedir: gündüz ve gece, ayın evreleri ve mevsimler. Doksandan fazla figürün her biri bu sisteme bağlıdır.

Bakıldığında, apaçık bir yalınlıkta olan bu yorum, birkaç yıllık yoğun araştırmanın sonucunda ortaya çıktı. Bu araştırma sırasında, Zürich Luwian Studies Vakfı Başkanı jeoarkeolog Eberhard Zangger ve Basel Üniversitesi Arkeoloji Enstitüsü'nden arkeolog ve astronom Rita Gautschy, Yazılıkaya'daki birçok figürün ayın evrelerine ve güneş yılındaki zamana işaret ettiğini fark ettiler. Araştırmacılar bu yorumu iki yıl önce bir bilimsel makalede yayınladılar. Sonraki araştırma, bir bütün olarak tapınağın sembolik anlamı üzerinde yoğunlaştı; Zangger ve Gautschy'ye ek olarak, Los Angeles'ta Griffith Gözlemevi'nin yöneticisi E. C. Krupp ve Karadeniz Teknik Üniversitesi'nden eski çağ tarihçisi Serkan Demirel de çalışmaya katıldı.

Yeni yorum bilim adamlarının daha önce tanıdığı birçok bileşeni bir araya getirmektedir. Tapınağın bir ay-gün takvimi işlevi görmesi; diğer simgelerin yanı sıra, kılıç tanrısı Nergal'in rölyefini içeren B Odası'nın yeraltı dünyasını simgelemesi bunlar arasındadır. Ancak, Hitit

panteonunun en ulu tanrılarını kuzey gökyüzünün dolaykutupsal yıldızları ile ilişkilendirme fikri tümüyle yenidir. Tüm yıl boyunca görülebilen, göksel eksen yakınındaki bu takımyıldızlar birçok erken kültürün kozmolojisinde ve dininde özel bir rol oynamıştı. Yazılıkaya’da başka şeylerin yanı sıra, ulu tanrıların tanrı alayındaki konumları – kuzeyde ve diğer tüm tanrılarının üzerinde – böyle bir yorumu akla getirmektedir.

Araştırmacılar şöyle yazıyor: “*Bu nedenle, kozmolojik bütünlüğü içinde tapınağın, kozmik düzeni tam olarak ifade etmek üzere astronomik bilgilerin sergilendiği bir yer olması daba muhtemel görünmektedir. Kutsal alanın her iki büyük odası, her şeyden önce, belirli izleyicilerin tanık olduğu önemli törensel faaliyetler için bir sahne olarak kullanılan ritüel mekânlardı. Tanrılar, büyük ölçekte özenle resmedilmişti. Burada söz konusu olan sadece hesaplama değil, sahnelemedir.*”

Bilimsel makale (açık erişim):

<https://luwianstudies.academia.edu/EZangger>

<https://journal.equinoxpub.com/JSA/article/view/17829>

Konuyla ilgili video (04:31):

<https://www.youtube.com/watch?v=kpe0-xO0OqY>

Ek bilgiler:

<https://luwianstudies.org/de/>

İletişim

Ebru Bayram

Luwian Studies

P.O. Box 1054

8024 Zurich

Switzerland

Tel. +41 44 250 74 90

ebru.bayram@luwianstudies.org

Eldeki görüntü ve videolardan seçmeler

